

Asia: VN/8392/2019

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

2 a § Maksun periminen / Uttag av avgif

Tältä osin näemme keskeiseksi, että maksun määrittäminen ja periminen on täysin julkisen toimijan vastuulla. Tällä hetkellä esim. päihdepalveluissa asiakasmaksu saattaa olla osa palvelutuottajan saamasta päiväkohtaisesta kokonaiskorvauksesta ja asiakasmaksun periminen on palvelutuottajan vastuulla. Kyse on julkisen vallan järjestämisvastuulla olevasta palvelusta. Palveluntuottajalle ulkoistettu asiakasmaksujen perintä on monesta syystä kohtuutonta: potilaan oikeudet vaarantuvat, sillä palvelutuottajalla ei ole oikeutta tehdä päätöstä asiakasmaksujen alentamisen ym osalta. Siten ko. arvion ja päätöksen hakeminen on potilaalle/ asiakkalle monimutkaista, kun se pitää tehdä eri organisaatiosta. Monille päihde- ja mielenterveysongelmallisille tämä on hyvin haastavaa, jolloin päätös asiakasmaksun alentamisesta jää hakematta. Tämä olisi ristiriidassa lainmuutoksen tavoitteiden kanssa. Toisekseen edellä kuvatussa tapauksessa taloudellinen riski ulkoistetaan palveluntuottajalle, jota ei voi katsoa kohtuulliseksi. Asiasta on lähetetty sosiaali- ja terveysministeriön Kuntainfo -kirje 13.2.2017. Ohjauskirjeellä tilannetta pyrittiin selkiyttämään ja yhdenmukaistamaan. Tilanne ei kuitenkaan ole korjaantunut. Palvelutuottajat eivät kykene kantamaan pidemmän päälle merkittäviäkin asiakasmaksutappioita, mitkä erityisesti päihdepotilailla ovat varsin yleisiä johtuen elämänhallinnan puutteesta. Yleistyneiden sosiaali- ja terveyspalveluiden kilpailutusten myötä palveluntuottajille maksetut korvaukset ovat alentuneet usein kannattavuuden alarajoille. Tällöin palveluntuottajat ovat pakotettuja kaikin keinoin saamaan edes osan saamatta jääneistä asiakasmaksuista- vaikka perinnällä/ulosotolla. Se taas vaikeuttaa entisestään jo vaikeassa asemassa olevien ihmisten tilannetta. Tämänkin vuoksi olisi keskeistä, että asiakaslain uudistamisen myötä syntyy tilanne , jossa palveluiden järjestäjä maksaa palveluntuottajalle koko palvelun hinnan palvelun tuottamishetkellä ja vastaa itse asiakasmaksun määrittämisestä ja perinnästä.

2 b § Päätös maksukyvyn mukaan määräytyvästä maksusta / Beslut om avgift som bestäms enligt betalningsförmågan

Pidämme erittäin hyvänä, että maksukyvyn arviointia ja siten huojennuksesta tai perimättä jättämisestä vahvistetaan uudessa laissa kotostamalla asiakasmaksujen alentamisen ja perimättä jättämisen ensisijaisuutta suhteessa toimeentuloturvaan. Tulee kuitenkin huomioida, että perustoimeentulon maksatuksen ollessa Kelan vastuulla ja huojennuksesta päättäminen kuntien on

huolehdittava siitä, ettei kummankaan organisaation päätöksenteon nopeus tai organisaation välisen yhteistyön haasteet vaaranna asiakkaan/potilaan mahdollisuutta saada päätöstä ja tarvitsemaansa palvelua. Tällä hetkellä pääsääntö tuntuu olevan, ettei kunta myönnä huojennusta tai evää sitä jolloin päätöksen puuttuessa kela ei huomioi asiakasmaksua toimeentulopäätöksessä. Tällöin asiakasmaksu jää joko asiakkaan itsensä tai palveluntuottajan kannettavaksi. Molemmille tilanne on usein kohtuuton: asiakkalle kun maksu menee perintään/ulosottoon ja palveluntuottajalle kun syntyy maksutappioita.

3 § Käyttämättä jätetystä palvelusta perittävä maksu / Avgift för oanvänd service

Tässä ehdotettu muutos alleviivaa sitä, ettei palveluntuottajan vastuulle voi enää antaa asiakasmaksun perintää. Tilanne olisi niin potilaan kuin palveluntuottajan osalta kohtuuton tilanteessa, jossa kunta tai kuntayhtymä on asiakkaan tai tämän edustajan aloitteesta varannut asiakkaalle vastaanottoajan taikka paikan lyhytaikaiseen hoito- tai asumispalveluun ja potilas jäättää tulematta. Tällöin palveluntuottajalta jäisi saamatta niin korvaus palvelusta ja lisäksi pitäisi selvittää voiko asiakkaan tilanne huomioiden periä asiakasmaksu. Tämä tieto tulisi saada kunnalta, jolloin syntyisi taas runsaasti turhaa byrokratiaa. Lisäksi asiakas saattaisi jälleen joutua esim. perinnän kohteeksi, vaikka tulematta jäämisen syy onkin elämänhallinnan puute, minkä taustalla on esim. päihde- tai mielenterveys sairaus. Uusissa kilpailutuksissa on määritelty, että maksun periminen käymättä jääneestä palvelusta on palveluntuottajan vastuulla. Palveluntuottaja kantaisi siis jälleen taloudellisen riskin ja asiakas seuraukset.

5 § Maksuttomat terveyspalvelut / Avgiftsfria hälsovårdstjänster

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014 §24 määrittelee sosiaalihuollon piiririin kuuluvia päihdepalveluita. Lisäksi valtioneuvoston julkaisema soveltamisopas (s72-75) toteaa "Terveystenhuoltoon kuuluvaa ja siten terveydenhuollon lainsäädännön alaista toimintaa ovat esimerkiksi katkaisuhoido, päihdeongelmien hoidon aloitus ja toteutus sekä lääkinnällinen kuntoutus. Hoitoa ja lääkinnällistä kuntoutusta voidaan antaa esimerkiksi A-klinikoilla, nuorisoasemilla, kuntoutuslaitoksissa tai kotiin vietävinä palveluina." Lisäksi todetaan laitoshoidosta "Myös päihdehuollon laitoksissa toteutettu kuntoutus voi olla luonteeltaan sekä lääkinnällistä että sosiaalista kuntoutusta. Jos asiakas tarvitsee laitoshoidon tai -kuntoutusta lääketieteellisin perustein, hoitoon tai kuntoutukseen on päästävä terveydenhuollon lainsäädännön mukaisesti. Esimerkkejä lääketieteellisistä perusteista ovat riippuvuuden vieroitushoito, psykososiaalinen hoito ja kuntoutus tai samanaikaisen mielenterveyden häiriön hoito. Asiakkaan edun mukaista ei ole, että palvelu luokitellaan sosiaalihuollon palveluksi, jotta hoitotakuuta ei tarvitsisi noudattaa". Lisäksi Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 3.8.1992/734 pykälässä 4 todetaan polikliinisen päihdehuollon olevan maksutonta. Koska päivitetty sosiaalihuoltolaki toteaa tiettyjen päihdepalveluiden olevan terveydenhuollon toimintaa tulisi myös maksuttomien terveyspalveluiden listassa huomioida tasapuolisuuden vuoksi nämä: polikliininen päihdehuolto, alle kaksi vko kestävät lyhytaikaiset laitoshoidot kuten vieroitushoito, lääkityksen aloitukset ymv. Tämä selkeyttäisi tilannetta ja helpottaisi erityisesti asiakkaiden asemaa. Haaste on nimittäin se, että kela on ohjeistettu määrittämään päihdepalveluiden luonne (sosiaali- tai terveydenhuolto) sen mukaan mistä asiakas lähetetään. Ei sen mukaan mikä on hoidon/palvelun tosiasiallinen luonne. Siten jos potilas lähetetään sosiaalipalveluista lääkehoidon aloitukseen arvioidaan asiakasmaksu sosiaalihuollon säädösten mukaan ja jos lähete on tullut terveydenhuollosta niin terveydenhuollon säädösten puitteissa. Tämä asettaa asiakkaat epätasa-arvoiseen asemaan riippuen siitä miten kunnassa on järjestetty palveluihin ohjaus. Tähänkin sosiaalihuoltolain soveltamisopas on ottanut kantaa, mutta käytännöt vaihtelevat edelleen.

6 a § Maksukatto / Avgiftstak

Mikäli aidosti halutaan, että myös päihdepotilailla maksukaton noudattaminen toteutuu on pykälän 2a antamamme lausunnon mukaisesti siirrettävä asiakasmaksusta päättäminen ja periminen kokonaan ja yksinomaan julkisen sektorin toimijalle. Tällöin mahdollistuu myös aidosti maksukaton seuranta ja huojennukset, kun perittävien asiakasmaksujen ja palvelutuottajilta saamien tietojen perusteella maksukaton täyttymisen seuranta on keskitetty kuntaan ja asiakasmaksujen periminen voidaan heti lopettaa julkisen toimijan toimesta kun maksukattu on täyttynyt.

7 b § *Palvelun pitkäaikaisuus / Servicens långvariga karaktär*

-

7 c § *Pitkäaikaisen tehostetun palveluasumisen, pitkäaikaisen perhehoidon ja pitkäaikaisen laitoshoidon maksu / Avgift för långvarigt serviceboende med heldygnssomsorg, långvarig familjevård och långvarig sluten vård*

-

10 b § *Pitkäaikaisesta tehostetusta palveluasumisesta, pitkäaikaisesta perhehoidosta ja pitkäaikaisesta laitoshoidosta perittävän maksun perusteena olevat tulot / Inkomster som utgör grund för avgiften för långvarigt serviceboende med heldygnssomsorg, långvarig familjevård och för långvarig sluten vård*

-

10 c § *Tuloista tehtävät vähennykset pitkäaikaisessa tehostetussa palveluasumisessa, pitkäaikaisessa perhehoidossa ja pitkäaikaisessa laitoshoidossa / Avdrag från inkomsterna för långvarigt serviceboende med heldygnssomsorg, långvarig familjevård och långvarig sluten vård*

-

10 d § *Tuloista tehtävät erityiset vähennykset pitkäaikaisessa tehostetussa palveluasumisessa ja pitkäaikaisessa perhehoidossa / Särskilda avdrag från inkomsterna för långvarigt serviceboende med heldygnssomsorg och långvarig familjevård*

-

10 e § *Jatkuvasta ja säännöllisestä kotona annettavasta palvelusta sekä pitkäaikaisesta asumispalvelusta perittävä maksu / Avgift för fortlöpande och regelbunden service i hemmet samt för långvarig boendeservice*

-

10 f § *Jatkuvasta ja säännöllisestä kotona annettavasta palvelusta sekä pitkäaikaisesta asumispalvelusta perittävän maksun perusteena olevat tulot / Inkomster som utgör grund för avgiften för fortlöpande och regelbunden service i hemmet samt för långvarig boendeservice*

-

10 g § *Tuloista tehtävät vähennykset jatkuvassa ja säännöllisessä kotona annettavassa palvelussa sekä pitkäaikaisessa asumispalvelussa / Avdrag från inkomsterna för fortgående och regelbunden service i hemmet samt för långvarig boendeservice*

-

10 h § Tukipalvelut ja asumispalveluun liittyvät palvelut / Stödtjänster och tjänster i samband med boendeservice

-

10 i § Laskennallinen metsätulo / Kalkylerad inkomst av skog

-

10 j § Maksun määrääminen ja tarkistaminen / Bestämmande och justering av avgift

Tämä on hyvä tarkennus, sillä siinä on ollut epäselvyyttä: Lääkekustannukset vähennetään asiakkaan tai hänen edustajansa antaman selvityksen perusteella maksun määräämisen perusteena olevista tuloista asiakkaalle aiheutuvien lääkekustannusten mukaan, kuitenkin enintään sairausvakuutuslain 5 luvun 8 §:ssä tarkoitetun vuosiomavastuun suuruisena. Muiden kuin sairausvakuutuslain mukaan korvattavien lääkkeiden, kliinisten ravintovalmisteiden ja perusvoiteiden kustannukset vähennetään asiakkaan tai hänen edustajansa hakemuksesta siltä osin kuin lääkemääräyksen tehnyt terveydenhuollon ammattihenkilö on arvioinut ne asiakkaan terveydelle tarpeellisiksi

10 k § Palvelun keskeytyksen vaikutus asiakasmaksuun / Hur avbrott i servicen påverkar klientavgiften

Vähintäänkin tämän pykälän perusteluissa vois olla hyvä, ajatellen päihde- ja mielenterveyspotilaita, korostaa asiakasmaksun alentamisen tai perimättä jättämisen mahdollisuutta jos potilas esim. keskeyttää vieroitushoidon tmv. Se kun on joskus tavallista, jopa kymmeniä prosentteja potilaista, ja liittyy sairauden luonteeseen. Siksi potilaan tilannetta ei pitäisi heikentää perimällä asiakasmaksua siinä tilanteessa. Kahden viikon tai lyhyemmän vieroitushoidon vapautus asiakasmaksuista poistaisi toisaalta tämän ongelman tässä potilasryhmässä.

11 § Maksun alentaminen ja perimättä jättäminen / Nedsättning och eftergift av avgift

On erittäin tervetullutta, että lakimuutoksessa todetaan "Maksun alentamisen ja perimättä jättämisen on oltava ensisijaista toimeentulotuesta

annetussa laissa (1412/1997) tarkoitettuun toimeentulotukeen nähden" erityisesti haavoittuvaisessa asemassa olevien osalta. Tämäkin alleviivaa sitä, että toimeentulosta päättävien ja sen maksavien tahojen tulee myös vastata asiakasmaksun perinnästä kaikissa tilanteissa. Katso ystävällisesti aiemmat kommentit.

Haasteena päihdepotilaiden osalta näemme vaatimuksen toimittaa päätös lähtökohtaisesti kirjallisena tai suullisena, sillä potilaan tavoittaminen tai yhteydenotto hänen ollessa vaikeissa vieroitusoireissa voi olla haastavaa. Olisiko mahdollista vähintäänkin perusteluissa mahdollistaa myös se, että palveluntuottaja voi toimia päätöksen välittäjänä, jolloin kunta voisi esim. samalla kun toimittaa maksusitoumuspäätöksen palveluntuottajalle myös antaa päätös asiakasmaksun alentamisesta tai perimättä jättämisestä toimitettavaksi asiakkaalle. Se voisi vähentää byrokratiaa ja kunnallisten viranhaltijoiden työtaakkaa.

13 § Muulta kuin Suomessa asuvalta perittävä maksu / Avgift av dem som inte är bosatta i Finland

-

14 § Tulojen, korvausten tai saamisten periminen kunnalle tai kuntayhtymälle / Uppbärande av inkomster, ersättningar eller fordringar till kommunen eller samkommunen

14 a § Viranomaisten tiedonsaantioikeus / Myndigheternas rätt att få upplysningar

Miksi tässä määritellään, että ainoastaan rahalaitokselle on annettava kirjallinen pyyntö tietojen luovuttamiselle, eikä myös sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoille? Pitäähän heillekin jäädä varmennettu todiste kirjattavaksi/ säilytettäväksi, että ovat lainmukaisin perustein luovuttaneet tietoja asiakaasta/ potilaasta. Tässä kohtaa ei tule asettaa eri tietojen luovuttajaa eriarvoiseen asemaan.

15 § Muutoksenhaku / Ändringssökande

Koska lähtökohtana on, että oikaisuvaatimus tehdään sille toimielimelle, joka vastaa asianomaisen palvelun järjestämisestä kunnassa, olisi jälleen perusteltua että asiakasmaksua perivät vain ja ainostaan kunnat ja vastaavat julkiset toimijat. Muutoin haasteeksi asiakkaan oikeusturvalle voi muodostua siinä tilanteessa kun palveluntuottaja perii maksun ja oikaisuvaatimusta tehdään kuntaan, se että tämä on niin monimutkaista, ettei havoittuvaisessa asemassa olevalla ole edellytyksiä tai voimia oikaisua tehdä. Mielellään siis tässä "yhden oven" periaate. Lisäksi ongelma saattaa muodostua siitä, että jos palveluntuottaja on perinyt asiakasmaksun osana kunnalta saamaansa korvausta ja kunta toteaa oikaisuvaatimuksen jälkeen, että asiakasmaksua olisi pitänyt alentaa tai jättää perimättä, kuka sitten maksaa sen takaisin potilaalle? Joko palveluntuottaja taas kantaa taloudellisen riskin tai sitten kunta maksaa potilaalle tai palveluntuottajalle, joka maksaa potilaalle, mikä olisi varsin monimutkaista ja kallistakin.

Voimaantulo (alustava voimaantuloajankohta 1.1.2021) Ikraftträdande

On kannatettavaa, että uusi laki astuisi voimaan 1.1.2021. Voimaantulossa tulee kuitenkin huomioida, että monilla palveluntuottajilla on voimassaolevia sopimuksia, joissa asiakasmaksu on osa palveluntuottajalle maksettavasta palvelun hinnasta. Tämän vuoksi toivoisimme sitä, että voimaantulon myötä todetaan tämän koskevan myös voimassa olevia sopimuksia. Kilpailuneutraliteetin ja hankintalain näkökulmasta tämän ei pitäisi olla ongelma, sillä palveluntuottajalle maksettava korvaus ei muutu, vaan ainostaan mistä se muodostuu - eli siirtyy kokonaisuudessaan tilaajan maksettavaksi. Tällöin sen ei pitäisi myöskään vaikuttaa tehtyjen hankintojen vertailuihin ja sopimukseen kun muutos koskettaisi kaikki toimijoita tasapuolisesti.

Simojoki Kaarlo
A-klinikka Oy